

формами. Слово закріплюється й активізується у словнику дітей шляхом багаторазового його повторення у процесі гри.

Отже, етапами збагачення словника дітей дошкільного віку є: відбір лексики за змістом українських народних ігор; ознайомлення дітей з українськими народними іграми, змістовий аналіз їх; пояснення значення дібраної лексики і усвідомлення дітьми ролі порівнянь, етнолексики, епітетів в українських народних іграх; збагачення словника категоріями мови в мовленнєвих ситуаціях; самостійне продукування фразеологізмів, порівнянь, епітетів, зменшувально-пестливих слів; закріплення набутих навичок у процесі використання творчих завдань (літературні вікторини, творчі розповіді, ігри-драматизації, інсценування).

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово». 2015. 704 с.

2. Богуш А.М., Луцан Н.Г. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. К.: Видавничий Дім «Слово». 2008. 256 с.

3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленькая, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко; наук. ред. Г.В. Беленькая. М.А. Машовець; Мін. освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. 304 с.

4. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкілля. К. 2006. 302 с.

5. Народні ігри. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Упоряд. Ю. Є. Бардакова. Х. : Вид. група «Основа». 2007. 96 с.

Титаренко М.В.

Державний біотехнологічний університет

РОЛЬ РАБСТВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ

У сучасному світі інститут рабства вважається забороненим та аморальним, але, на мою думку, він став одним із кроків до розвитку загальної ідеї прав людини. Під час ранніх конфліктів лише на рівні племен і навіть міст-держав єдиною опцією було повне знищення противника. Але з якогось моменту замість того, щоб вбивати захоплених супротивників, їх почали примушувати до праці. Причому, включаючи такого раба до власного соціуму (в рамках патріархальної системи рабства) його визнавали «молодшим членом» племені, клану чи громади.

Спочатку рабство мало патріархальний характер: раби були фактично членами сім'ї, які ділили з господарями працю, дах і їжу. У гомерівських поемах частіше згадуються рабині: чоловіків під час захоплення ворожої території

вважали за краще знищувати. Раби, що зустрічаються на сторінках поем, – нерідко потрапили у рабство випадково, з далекої чужини. Невільниці разом із домочадцями роблять роботу по дому, разом працюють у полі.

Поступово, коли кількість рабів збільшувалася і зростала їх роль економіці, відносини рабів і господарів змінювалося. У класичний період грецької історії та в римську епоху великих завоювань, коли на ринки ринули десятки тисяч невольників, до рабів почали ставитися як до речі; господар міг безкарно розпоряджатися ним, як йому заманеться. На відміну від патріархального, «класичне» рабство використовує раба для отримання прибутку, тому різко посилюється експлуатація рабів і погіршується їх становище. Раби були зайняті у домашньому господарстві, на польових роботах, у майстернях, виконували брудну та важку роботу. Головною сферою застосування рабської праці було сільське господарство. І в античній Греції, і в Римі дрібні земельні власники зазвичай мали одного-двох рабів, за допомогою яких вони обробляли свої наділи. Але були, звичайно, більші господарства, де використовувалася праця десятків чи навіть сотень невольників.

Крім рабів, що у приватної власності, були державні раби. Їхнє становище було краще, ніж у приватновласницьких, більшість жила своїми будинками, сім'ями. Серед них були переписувачі, глашатаї, кати, тюремники, поліцейські.

Правовий статус раба був нижчим, ніж вільного громадянина. За той самий злочин його карали суворіше, ніж вільного; він не міг виступати в суді, не міг володіти власністю, вступати в офіційний шлюб; його господар міг його продати, здати у найм тощо. За понівечення раба покладалося покарання, але набагато менше, ніж за членоушкодження по відношенню до вільної людини. Так, в Афінах раба не можна було безкарно вбивати, бо пролиття крові означало залучення скверни на поліс, але в тих же освічених Афінах існувала практика взяття свідчень у рабів тільки під тортурами. Такий вид смертної кари, як розп'яття, у Римі призначався, переважно, для рабів. В імператорський час спостерігається деякі послаблення: Адріан та Антонін Пій заборонили господарям убивати рабів без причини, раби отримали можливість скаржитися на жорстоке поводження.

Зрештою, рабство вплинуло на долю античної цивілізації. Можливість розвивати виробництво зводилося до екстенсивного, кількісного збільшення рабів. Як наслідок: зневаги до впровадження технічних новинок, фактична відсутність прогресу в технологіях виробництва, залежність від зовнішніх умов – від воєн, які забезпечують приплив невольників. У пошуках альтернативи, стимулювання шукали нові форми соціально-економічних відносин на кшталт відпущення, римського пекулія чи колонату. Був і моральний аспект, моральний вплив рабства на суспільство: рабство компрометувало фізичну працю, особливо важкий, оскільки він асоціювався з рабами. Водночас рабська праця забезпечувала громадянам полісів дозвілля – вільний час, який використовується для занять, не пов'язаних з економікою. Дозвілля розумінні призначалося для інтелектуального та творчого проведення часу, самовдосконалення, знайомства з прекрасним. Таким чином, частково мають рацію ті, хто стверджував, що без

античного рабства не було б різночоті античної культури, хоча, безумовно, були й інші передумови її розвитку.

Отже, вплив рабства на історичний розвиток не можна назвати однозначним. Воно принесло прояв найбільшої жорстокості, але з іншого боку дало підґрунтя розвитку такого інституту як прав людини. Спочатку рабство допомогло перетворити тотальний геноцид на більш творчу форму відносин. Це своє чергу дозволило сформуватися великим співтовариствам, які стали основою нашої сучасної цивілізації.

Література.

1. Гавриленко О. А. Право античних держав Північного Причорномор'я : навч. посібник / О. А. Гавриленко. – Харків : НУВС, 2004. – 111 с.
2. Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н. е. - перша половина VI ст. н. е.): монографія / О. А. Гавриленко. – Харків : Парус, 2006. – 352 с.
3. Гавриленко О. А. Київська Русь: політико-правовий нарис / О. А. Гавриленко, С. Д. Колесніков, І. А. Логвиненко. – Харків : УніВС, 1999. – 69 с.
4. Kukxa I. et al. State regulation of innovative employment in the context of innovative entrepreneurship development //Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. – 2019. – Т. 41. – №. 2. – С. 228-236.
5. Lohvynenko Y. S. Історія держави і права України: практикум. – 2017.
6. Моїсеєва Н. І. Становлення системної методології досліджень соціальної комунікації //Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2015. – №. 1. – С. 88-95.
7. Моїсеєва Н. Електронна епоха соціальних комунікацій: структурно-діяльнісні трансформації / Н. Моїсеєва // Вісн. Кн. палати. — 2014. — № 3. — С. 49.
8. Моїсеєва Н. І., Омельченко Г. Ю. Комунікаційна діяльність в структурі соціально-комунікаційного знання. – 2017.

Науковий керівник
докт. екон. наук, проф. Н.І. Моїсеєва

Тоберт М. Ю.

Державний біотехнологічний університет

ФІЛОСОФІЯ СПІЛКУВАННЯ: ФЕНОМЕН МОВИ ТА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОСТІ

Починаючи з часів Античності, коли виникають перші філософські школи, в центр уваги філософії потрапляють фундаментальні проблеми буття людини та світу. До них, зокрема, належать такі питання, як першооснова буття, структура та процес пізнавальної діяльності, моральні принципи, аналіз суспільства та держави тощо. З моменту зміщення уваги на феномен людини, що позначається антропологічним поворотом у Давньогрецькій філософії, проблеми міжлюдського спілкування набувають неабиякої актуальності.